

Υλη και Ποιητική
Διασπορά (και μαθήματα διασπαρμένα στο διαδίκτυο)

Το μάθημα θα γίνεται κάθε εβδομάδα, ημέρα Πέμπτη και ώρα 16:00.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Εκπαιδευτικός στόχος του μαθήματος είναι 1) η διευρυμένη κατανόηση του χώρου ως διαδικασίας παραγωγής που διαχειρίζεται κοινωνικές εμπειρίες, γη, υλικά, τεχνικές, 2) η κατανόηση ότι τα καλλιτεχνικά έργα, οι αρχιτεκτονικές μορφές και τα αντικείμενα είναι προϊόντα αλλά και μάρτυρες συνθετων και συναρπαστικών κοινωνικών διαδικασιών, αποτελέσματα της όσμωσης διαφορετικών κατηγοριών γνώσης κατεργασίας της ύλης, κοινωνικών ανταλλαγών στο χώρο, διατήρησης και μεταβολής ανθρώπινων πρακτικών στη μακρά διάρκεια του χρόνου 3) ότι ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός είναι κοινωνική σχέση, συμβάλει στις ανθρώπινες εμπειρίες, επιτρέποντας ή μη τη διατήρηση της μνήμης, την αναπαραγωγή των συνθηκών, την παραγωγή νέων καθημερινότητων και άρα δεν μπορούμε να τον συλλάβουμε, με ρεαλιστικούς όρους έξω από αυτές (ανθρώπινες εμπειρίες).

ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ

Το περιεχόμενο το μαθήματος είναι θεωρητικό, ερευνητικό και συνθετικό,. Ζητούνται από τις/τους φοιτήτριες/τες αναπαραστάσεις όπως χάρτες, προφορικές μαρτυρίες και μακέτες με τις οποίες περιγράφονται οι μετακινήσεις στο χώρο των μελών της οικογένειάς τους. Ειδικά, 1) η ζωντανή περιγραφή (προφορική και ηχογραφημένη) των ταξιδιών, 2) οι χάρτες των μετακινήσεων (μεταναστεύσεις), 3) οι μακέτες των σπιτιών που φαίνεται να καθόρισαν την οικογενειακή μνήμη, 4) το διάγραμμα μετακινήσεων και ιστορικών γεγονότων που προκάλεσαν ή συνόδευσαν τις μετακινήσεις αυτές, 5) πληροφορίες που δεν εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες όπως συλλογή μουσικού υλικού, βίντεο κλπ, 6) τη δημιουργία ψηφιακού ημερολογίου όπου σημειώνονται οι πληροφορίες που σταδιακά συγκεντρώνονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Οι ανθρώπινες κοινότητες μετακινούνται διαρκώς στην ιστορία των πολιτισμών. Οι εποχιακές μετακινήσεις των κτηνοτρόφων ή των ναυτικών, στους χερσαίους ή τους θαλάσσιους δρόμους του εμπορίου, οι βίαιοι εκτοπισμοί, οι αναγκαστικές μεταναστεύσεις σε άλλες ηπείρους ή οι εσωτερικές μεταναστεύσεις κοινότητων της υπαίθρου προς την πόλη, είναι κοινωνικές εμπειρίες που συνδέονται με προσωπικές ιστορίες, με γεωγραφικές μεταβολές, με μεταβολές στα φυσικά και πολιτισμικά ενδιαιτήματα, με μεταβολές στις γλώσσες, στις τέχνες, στη γνώση, μεταβολές αργές ή ραγδαίες και διαρκείς. Μεταβολές που παράγουν μοναδικά πολιτισμικά κράματα.

Οι μετακινήσεις καθίστανται δυνατές μέσα από ένα σύνθετο διατοπικό δίκτυο υλικών μέσων και πόρων, που συνδέει τις κοινότητες μεταξύ τους και διευκολύνει την ανταλλαγή των δραστηριοτήτων τους, ακόμη και σε συνθήκες ιδιαίτερα δυσμενείς. Την ίδια στιγμή οι μετακινήσεις παράγουν ένα ιδιότυπο και αντιφατικό παρόν στη ζωή των υποκειμένων: τη ρήξη ανάμεσα στο πριν και το μετά, ανάμεσα στο οικείο και το ξένο, ανάμεσα στον τόπο καταγωγής και τον τόπο άφιξης. Το δίκτυο αυτό αλλά και τη συγκρότηση της ταυτότητας των διασυνδεδεμένων κοινοτήτων γύρω από τις εμπειρίες αυτού του αντιφατικού παρόντος το καλούμε 'διασπορά'. Ένα μεγάλο μέρος των κοινωνικών αφηγήσεων με τη μορφή της τέχνης, λαϊκής και λόγιας, όπως η μουσική, τα τραγούδια, τα λαϊκά παραμύθια, η ποίηση και τα έπη, το θέατρο και οι οπτικές τέχνες, ασχολούνται με τη μεταφορά τέτοιων εμπειριών στο συμβολικό επίπεδο διευκολύνοντας μια διπλή διαδικασία: τη διατήρηση στη μνήμη αυτού που πέρασε και το ξεπέρασμά του μέσα από τον οραματισμό του μέλλοντος.

Σήμερα, σε άλλη μία ιστορική περίοδο μεγάλων μετακινήσεων πολυπληθών ομάδων, εξαιτίας της αδυναμίας τους να αυτοσυντηρηθούν στους τόπους καταγωγής τους που επηρεάζεται ακούσια στο από το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον ακραίων κοινωνικών ανισοτήτων και πολλαπλών κρίσεων μεγάλης διάρκειας, είναι ενδιαφέρον να σκεφτούμε πόσο όλοι εμείς, είμαστε 'παιδιά' αντίστοιχων ιστορικών διαδικασιών και φορείς αντίστοιχων ταυτοτήτων (πρόσφυγες, μετανάστες, αλλοδαποί, ξένοι) και ποιητικών αφηγήσεων. Θα μας απασχολήσει η τέχνη και οι μαρτυρίες της διασποράς και ιδιαίτερα ο Χώρος της διασποράς στην πολλαπλότητά του (γεωφυσική, πολιτική, κοινωνική), ο οποίος αποτελεί θεμέλιο για τη διάκριση ή μη ανάμεσα στο οικείο και το ξένο. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στο χώρο της Μεσογείου και ειδικά στην ανατολική περιοχή της, η οποία αποτελεί

μέρος της μακράς ιστορίας αλλά και του παρόντος του ελλαδικού χώρου εφόσον είναι το γεωγραφικό και πολιτισμικό πεδίο της συνάντησης τριών ηπείρων και τριών θαλασσών.

Ταινίες

Αγγελόπουλος Θεόδωρος, Μια αιωνιότητα και μια Μέρα, 1998.
Ακίν Φατίχ, Η άκρη του Ουρανού, 2007.
Αριστομενοπούλου Αγγελική, Μια Οικογενειακή Ιστορία, 2015.
Βούλγαρης Παντελής, Οι Νύφες, 2004
Δαμιανός Αλέξης, Μέχρι το Πλοίο, 1966.
Γαβράς Κώστας, Παράδεισος στη Δύση, 2009.
Γιάνναρης Κωνσταντίνος, Απ' την άκρη της Πόλης, 1998.
Kazan Elia, America America, 1963.
le Guay Philippe, Οι γυναίκες του τελευταίου ορόφου, 2010.
Pazolini Pier Paolo, Ακατόνε, 1961
Peeva Adela, Whose is that Song?, 2003.
Satrapi Marjane, Persepolis, 2007

Βιβλία

Βενέζης, Η. (2011). *Αιολική Γη*, Αθήνα: Εστία.
Braudel, F. (2005), *Η Μεσόγειος και ο Μεσογειακός Κόσμος την εποχή του Φιλίππου Β' της Ισπανίας. Ο ρόλος του Περιγύρου* (πρώτος τόμος), μτφ. Μιτσotάκη, Κ., Αθήνα: Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
Claval, P., Jourdain-Annequin, C. (2017). 'For whom the Mediterranean Sea is 'Our Sea'?'. In *Athens Journal of Mediterranean Studies*, vol.3, n.2 (April 2017).
Διατίθεται στο:
https://www.athensjournals.gr/mediterranean/2017-3-2-1-Claval.pdf?fbclid=IwAR1E8UEtpKT7T87IdZs9fA8s6EYerMliVfwqdBv0Y_0vEoKHOPDViMYrHHE
Horden, P. Purcell, N. (2000). *The Corrupting Sea: A Study of Mediterranean History*. New Jersey: Wiley-Blackwell
Το πρώτο κεφάλαιο 'Geographical Expression' του πρώτου μέρους 'Frogs around a Pond: Ideas of the Mediterranean' διατίθεται προς ανάγνωση στο:
http://www.blackwellpublishing.com/content/BPL/Images/Content_store/Sample_Chapter/9780631218906/Horden.PDF?fbclid=IwAR1g8a_hXvcmBanv6myrI7GVhRC9ccDJf_7m913EdljSvmQraXFcni0v7g
Ingold, T. (1993), "The Temporality of the Landscape", *World Archaeology*, 25(2): pp. 152-174.
Isaacs, K.A.(ed.)(2007). *Immigration and Emigration in Historical Perspective*. Pisa: Edizioni Plus Pisa University Press.
Khalidoun, I. (1980). *Προλεγόμενα*, Αθήνα: Κάλβος. (Συγγραφή του έργου το έτος 1377)
Malkin, I.(2013). *A Small Greek World Networks in The Ancient Mediterranean (Greeks Overseas)*,Oxford: Oxford University Press.
Malkin, I. (2016). 'Migration and Colonization: Turbulence, Continuity and the Practice of Mediterranean Space (11th-5th centuries BCE)'. In Dabag, M. et al (eds), *New Horizons:Mediterranean Research in the 21stCentury*, Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh.
Διατίθεται στο: https://www.academia.edu/28477115/Migration_and_colonization_11-5th_c.pdf
Μαρωνίτης, Δ. Ν. (μτφ) (2009). *Ομήρου Οδύσσεια*. Αθήνα: Εκδόσεις Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη.
Μπενβενίστε, Ρ. (2000). *Εβραίοι Ταξιδιώτες στο Μεσαίωνα*, Αθήνα: Νεφέλη.
Sennet, R. (2015). *Ο Ξένος: Δύο δοκίμια για την Εξορία*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
Σωτηρίου, Δ. (2012). *Ματωμένα Χώματα*, Αθήνα: Κέδρος.
Τζελέπης, Π.Ν.(2003). *...στον καιρό των σουλτάνων... Χρονικά της Πόλης, Ιστορίες του Νταή Σταθρή*, Αθήνα: Τροχαλία.
Τσίρκας Στρατής, Ακυβέρνητες Πολιτείες
Τσίρκας, Σ. (2011). *Η Λέσχη* (Προκοπάκη, Χ. επιμ.), Αθήνα: Κέδρος. (Πρώτη έκδοση 1961)
Τσίρκας, Σ. (2012). *Αριάγνη* (Προκοπάκη, Χ. επιμ.), Αθήνα: Κέδρος. (Πρώτη έκδοση 1962)
Τσίρκας, Σ. (2012). *Νυχτερίδα* (Προκοπάκη, Χ. επιμ.), Αθήνα: Κέδρος. (Πρώτη έκδοση 1965)

Τσίρκας, Σ. (2004). *Τα Ημερολόγια της Τριλογίας* (Καλιακάτσος, Α. επιμ.), Αθήνα: Κέδρος. (Πρώτη έκδοση 1997)

Τσίρκας, Σ. (2010). *Η Καβάφης και η Εποχή του*, Αθήνα: Κέδρος. (Πρώτη έκδοση 1958)

Τσίρκας, Σ. (2008). *Ο Πολιτικός Καβάφης*, Αθήνα: Κέδρος. (Πρώτη έκδοση 1971)

Villing, A. et al (2015). Naukratis a city and a trading port in Egypt. British Museum online Research Catalogue.

Διαθέσιμο στο:

https://research.britishmuseum.org/research/online_research_catalogues/ng/naukratis_greeks_in_egypt/introduction/naukratis_a_city_and_port.aspx?fbclid=IwAR2C3g6Mr4LAP-Bn895pT9A0HenHuuZHcG3wIGf4ocHF4pE6AwxvmpmnNJc

Μουσική

Jordi Savall, Hespèrion XXI,

Mare Nostrum, Διάλογος ανάμεσα στη βενετσιάνικη, οθωμανική, αραβο-ανδαλουσιανή, σεφαρδίτικη και αρμένικη μουσική της μεσογειακής λεκάνης.

<https://www.youtube.com/watch?v=RRXEO-v-CJ8>

Σαβίνα Γιαννάτου, Primavera en Salonico

https://www.youtube.com/watch?v=Mc_WMLw0qrs&list=PLw3Mt4FUg5YQHcxv1FsEVfIJ96zWPcTjX

Ρεμπέτικα

https://www.youtube.com/watch?v=E9ryYH_fVr4